

פורסם על ידי שרת ברבש 28/1/2018

* המאמר מתיחס לbutt-הזוג כשותפות-תלוות, אך רלוונטי לשני המינים.

** המאמר מתמקד בהתמכרות לאלכוהול, אך תקף גם להתמכרות נוספת, כגון סמים והימורים.

הברית הזוגית האלכוהולית

הдинאמיקה המאפיינת את נוכחות האלכוהול בין בני זוג משפיעה ומוספעת מהתמנה של שליטה והעדר שליטה, תלות ועצמאות. התמכרות הינה מצב היuder שליטה מוחלט בהנהלות החיים של המcor. המאבק הבולט ביותר בין המcor לבין עצמו נוגע להבנתו כי אין לו שליטה על התמכרות, ובכך שיוכל להיכנס לטיפול, הוא חייב להיכנע לעובדת היותו נישלט וחסר אונים אל מולה. לא פעם, גם בת הזוג תסרב להכיר את אוזלת ידה בנושא המצב של בן זוגה, ותניח כי אם רק תגיס את המעשה הנכון, תוכל לשלוט ולהשפיע על התמכרות שלו. בת הזוג תתקשה לראות איך, כתוצאה מההתמכרות, היא עצמה איבדה את השליטה על חייה, וכל מאמץיה מושקעים גם הם בהחשת עובדה זו באמצעות איזומים בעדיבה.

גרינהאוס (1999) הטיבה לתאר במאמרה "זוגיות בצלת התמכרות לאלכוהול" את הדינאמיקה הזוגית כאשר התמכרות חודרת ומשפיעה על הזוגות. ככל שמערכת היחסים של המcor עם החומר הופכת להיות מרכזית בחיים, הוא יפנה לכך יותר ויוטר אנרגיה ויעשה בה שימוש כהישענות רגשית ופתרון בעיות. מצב זה יתרחש בעיקר כאשר מערכת היחסים עם החומר הופכת עבורו זמינה "ומתגמלת" רגעית. זו הופכת להיות "הרומן" של המcor, רומן אשר נכנס לתוך מושכם של בני הזוג ומשפיע על מערכת היחסים שלהם. באופן טבעי, בת הזוג עשוי להגיב בחשד, במעקב ובאי שקט להתרחקות של בעלה, ולעובדה כי האלכוהול הפרק להיות מקור תמייה מרוצץ עבורו. ככל שבת הזוג תרגיש דחיה על ידו, יתחזקו אצלם תחושות חוסר העור, חוסר הביטחון וחוסר האונים, אשר יחזקו בתורם את הצורך שלה להתאמץ יותר בכך לפטור את בעיית התמכרות. במובן זה, טענת גרינהאוס, האלכוהול מחזק את הברית הזוגית הלא-בריאה.

באופן דומה מדגישה איוניר (1999) במאמרה "אלכוהוליזם כפרשיות אהבה מחווץ לנישואין", כי מה שמאפיין את המערכת הזוגית בזמן קיום הרomon עם 'הישות האחרת', קרי, האלכוהול, הוא חוסר אמת. לעיתים קרובות, קיים שיתוף פעולה מצד כל הנפשות הפועלות – בני הזוג וסביבתם, להימנע מלראות את האמת ולהכחיש את התחושות האינטואיטיביות. זוגות אלו שומרם על יציבותם בעיקר באמצעות התחושה המאפשרת להם 'לא לראות ולא לדעת', בעודם מיצרים תחושה של שלווה מדומה. זאת ועוד, בין בני הזוג נוצרת השלמה דיספונקציונלית נוקשה בחלוקת האחריות, המעודדת את חוסר התפקוד של כל אחד מהם. למשל, בת הזוג עשויה לקחת על עצמה יותר ויוטר תפקידים לתחים אחרים, כמוין חיפוי על התפקיד הפגום שלה ושל בן זוגה, אך בעיקר בмагמה להחזיר שליטה ואיזון למערכת המשפחה. התפקידים שהיא השיגה לקחת על

עצמה נוטנים לה תחשוה מדומה של כוח בסיטואציה משפחתית, ומילוי תחשושת הריקנות הרגשית. יחד עם זאת, היא מתכחשת בכך לחלק ההתמכרותו שלה ביחסים עם בן זוגה (גרינהאוס, 1999).

נושא התלות הינו נושא מרכזי בחוגיות האלכוהוליסטית, והוא קרייטי בשלבים השונים של ההתמכרות. על התלות אומר ויניקוט: "התלות היא אמיתית. כל כך מובן מאליו שתינוקות וילדים אינם יכולים להסתדר בכוחות עצמם, שכן מעת נטיה להתעלם מהעובדות פשוטות של התלות" (ויניקוט, 1971). בספרו "עצמם אמינים, עצמי כוזב" (ויניקוט, 2009) התיכון ויניקוט לשושן קטגוריות של עצמת התלות: תלות מוחלטת, תלות יחסית, ותלות לקרה עצמאוות (שם, עמ' 279). רמות התלות השונות מצביעות על רמת ההתפתחות של התינוק, מטלות מוחלטת בשלבים הראשוניים של חייו, אל כיוון של עצמאוות המUIDה על התפתחות תקינה של היחסים בין התינוק לאמו. לעומת זאת, בהתמכרות אנו עדים לתהלייר הפוך בסדרו, המוביל את האדם העצמאי לכדי רגסיה המUIDה על תלות מוחלטת של המcor באלכוהול. במקביל, רמת התלות של בני הזוג הולכת וגוברת ככל שהמcor מאנבד שליטה על חייו. בשיאו של מחלת האלכוהוליזם, המcor תלוי באופן מוחלט ביכולת של בת זוגו לנוהל את הזוגיות ובנכונותה להישאר איתו ולהילחם על עצמאוות המשפחתיות והכלכליות. לפיכך, האלכוהול מהוועה עבור בני הזוג אובייקט שדרכו הם מביעים את צורכי האינדיבידואציה שלהם, כמו גם את צרכי התלות ההDEDית.

ויליא (לויטה, 2008) הגה את מודל הקונוניה הזוגית – Collusion, כניתוח של התלות ההDEDית בין בני זוג. המודל מדבר על מעין ברית חשאית והDEDית של שני שותפים, המבוססת על קונפליקטים מרכזיים בלתי מודעים ובלתי פטוריים של בני הזוג (ברחני, 2007). בני הזוג משליכים האחד על השני את הצרכים שלהם, וכל אחד הופך מזדהה עם תפקידיו. כך, קבלת ההשלכה של השני מעטייקה את הקונפליקט מהתהלייר התוך-אישי לתהלייר הבין-אישי. לדבריו ויליא, סיבת המשיכה ההDEDית שלהם, אותה הקונוניה, נובעת מכך שכל אחד מבני הזוג מאמין שדרך קשר עם אדם כה שונה ממנו הוא יכול ליישב את הקונפליקט הפנימי הבלתי-פטורי שלו. ההתמכרות מסייעת בקיומו הדינאמיקה של חלוקת התפקידים הנרकיסיסטיות בין בני הזוג, בכך שהמcor תמיד נמצא בתפקיד הנרकיסיסטי הנתרמן והרגסיבי, ואילו בת זוגתו נותרת תמיד בתפקיד הפרוגרסיבי המטפל.

הдинאמיקה הזוגית המתוארת מזנתת דרך נוכחות או היעדרות האלכוהול בחיהם של בני הזוג, וההתמכרות מתפקדת עבורה כגורם מאגן. האיזון שההתקפה הינו של תלות ההDEDית, בתוכה לכל צד מוקצה תפקיד נוקשה למדיד; המcor הינו המטופל ובת זוגו המטפל. כאשר בן הזוג מפסיק לשתוות, הדרישות הרגשיות המופיעות אליו מצד אשתו מתגברות ומתקשות עליו. כך לעיתים, החזרה לשתיית האלכוהול ("נפילה") מאפשרת למcor להחזיר את המצב על כנו ולקחת שליטה ברמת תשומת הלב ובאיכות הטיפול שהוא מקבל מזוגתו, זאת על-ידי חיזוק הברית המוכרת שלהם מחדש. הדפווס האופיני הוא שהאישה מודיעה על עציבה ("ニマス リ"), המכוון מביע הסכמתו לחזור לטיפול ואף לשכלל את הכלים הטיפוליים שהוא מוכן לשף עמו פעולה, ולבסוף אשתו

מטריצה וחזרת למוחיבות מחודשת ביניהם. בסיוומו של נרטיב מעגלי זה, חוזרת בת הזוג במרץ לתפקידה כמטפלת מוערכת. במובן זה, הדינמייקה הזאת משרמת את הצריכים הפטולוגיים של שני בני הזוג, ומחזקת את התלות שלהם זה בזה.

טיפול זוגי כמנוף למניעת החזרה לשימוש באלכוהול/סמים

עוד בספרו "עצמי אמייתי, עצמי כוזב" (ויניקוט, 2009), ויניקוט מדבר על "כינון האנליזה אנגלייה של תלות". בדומה, בטיפול במכורים לאלכוהול, מטרת הטיפול בשלב הראשון היא "להעביר" את התלות של המכור מהבקבוק אל המטפל/ת, ובמקרה שלנו, גם מהתלות שלו באשתו כמטפלת הבלעדית. במקביל, על המטפל לסייע לבת הזוג להשתחרר מהתלות שלה בתפקיד המטפל, ולאפשר לה להיות גם מטופלת. משימה זו מחייבת יצירת קשר של אמון בין המטפל למכור, הדומה לו אותו קשר ראשוני אותו מתאר ויניקוט כאשר של "אם טוביה-דיה, המפגישה את תינוקה עם מה שהוא יכול לצפות, להזות, או להבין...." (שם, עמוד 262).

בטיפול בבני זוג עם תלות שיתופית ישנים אלמנטים חזראתיים למדי (marsh comm) בהתקשרות עצמה), המיצרים תחושה של עבודה סיציפית. במהלך הטיפול, בולטת מאוד הדינמייקה המקבילה ליחס של בני הזוג למטפל, המשפעת משברי השתיה ומין המשברים הזוגיים שהופיעו בעקבות החזרה לשתייה; לעיתים, הטיפול מושך החוצה, ולעתים שואבים אותו באינטנסיביות מציפה. לא פעם, יחש המטפל במכורים בדיק את מה שבני הזוג חשים –icus על השקרים הנולדים כתוצאה מהחזרה לאלכוהול וחוסר אונים מול עצמת ההתקשרות. במקביל, הוא עשוי לחוש גם צורך עד להtag'יס, בכל פעם מחדש, בצד המשיך ולהתמודד עם המטופלים בכוחות חדשים. למרות שהמטפל הזוגי מושפע מההשלכות ומהעברית-הנדית, הוא צריך להכיל תחושות אלה ולעבוד איתן, תוך שמירה על מוטיבציה ועידוד בני הזוג להמשך הטיפול.

חלק מהסטרטגייה הטיפולית, חשוב להעמק בהבנת הייצוג של ההתקשרות אצל שני בני הזוג (חזק עצמאות), ולבירר על איזה צרכים רגשיים הם מזווירים כאשר האיזון, גם אם הוא פטולוגי, מופר. הבנה זו תשאיר אותן במקום של אמון ביכולתם לשוב למאצוי gamilia. בת הזוג אשר הגיבה ל"נפילות" בזעם רב, בתחושות של חוסר אונים, בנבגדות ובחזרה על איזמי פרידה, תtag'יס לחזור לטיפול הזוגי בכל פעם מחדש. במקביל, חשוב לעבד עם בת הזוג על צמצום האחריות שהיא לוקחת על ההתקשרות, ועל הגברת מודעותה לתלות שלה בדינמייקה הזוגית הקיימת, תוך חיפוש של מרחב אישי להתרפתחות שאינו תלוי רק בהתקשרות. בנוסף לטיפול הזוגי והפרטני, כדאי לשלב טיפול קבוצתי (AA או קבוצה טיפולית במסגרת מקצועית), וכן טיפול תרופתי (דרך פסיכיאטר להתקשרות).

סיכום

התלות הזוגית הפטולוגית במצבי התקשרות מאפשרת את המשך הדינמייקה של השימוש לרעה בחומרים פסיאקטיים. היעדר האלכוהול במשווהה

הזוגית (כתוצאה מהגמilia) יגרום להפרה של האיזון הפטולוגי המתקיים בין בני הזוג, והחרדה העצומה המפתחת בתגובה לכך עלולה במקרים רבים לגרום לננטישת הטיפול על-ידי המcor, אשר כבר כך מוצף ומוטקף מדחפים רבים הקשורים להתמכרות. כל אחד מבני הזוג עלול להכחיל את הטיפול ולגרום לנשירה בשל החרדה המפתחת מעצם " הפרת הברית הזוגית". שחרור בת הזוג ממערצת זו מאלץ את המcor להתמודד לבדו עם הבעיה, ובמשותף ליצור שניי בדרך החיים של שניהם. הטיפול הזוגי יכול לתרום משמעותית לחיזוק המוטיבציה והמחויבות של המcor להמשך הטיפול, ולפתיחה מרחב מיוחד לטיפול בתלות השיתופית של בת הזוג. לפיכך, הטיפול הופיע למקור כוח, המספק תמיינה וגישה מתוגמלת עבור שני בני הזוג – כל אחד על פי צרכיו. תהליך זה מסיע לבניית ברית זוגית חדשה המבוססת על אמון, אחריות אישית ועצמאות, תוך חלוקת תפקידים חדשנית. ככל שהטיפול יעבד במקביל על השני של כל אחד מבני הזוג בתוך הטיפול הזוגי, כך יש סיכוי רב יותר שבני הזוג יפעלו ביחד בהמשך הטיפול ויתמכו במניעת הנשירה ממנו.

** תודה לד"ר יair עמרם על הסיווע בעריכת המאמר.

ביבליוגרפיה

- איוניר, ש. (1999). אלכוהוליזם כפרשיית אהבה מחוץ לנישואים, ביטאון אגודה "אפשר".
- ברזני, א. (2007). הערכה בטיפול זוגי מתוך אתר האגודה לטיפול משפחתי. נדלה, אוקטובר 2017.
- גרינהאוס, ל. (1999). "זוגיות בצלת של התמכרות". הכל על אלכוהול, ביטאון הייחידה לטיפול בנפגעי אלכוהול. הוצאה לאורת אפשר.
- ויניקוט, ד. ז. (1971). משחק ומציאות. ת"א: הוצאה עם עובד.
- ויניקוט, ד. ז. (2009). עצמי אמיתי, עצמי כוזב. ת"א. הוצאה עם עובד.
- לוייטה, ז. (2008). תאוריית הקונניה- collusion של גרג וויל. מתוך הרצאה ביום עיון של האגודה הישראלית לטיפול במשפחה ובנישואין: "כשפּרוּיד פְגַשׂ את מנוחין- תאוריית הקונניה- collusion של גרג וויל"
- Willi, J. (1982). Couples in Collusion. NJ: Aronson Inc

